

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 22 september 2010

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om idrottens filosofi på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org)[Läs mer om norsk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org](http://idrottsforum.org)

Praktiskt taget varje filosofistudent i Sverige inleder sina studier med en bok av Thomas Nagel som heter *Vad är meningen med alltihop*, en kortfattad introduktion till filosofiska frågeställningar där författaren bland annat konstaterar att ingenting av det vi uträttar i livet, saker vars mening kan och bör förklaras och upplevas, kan besvara frågan om meningen med helheten, livet. En ny norsk bok verkar ha tagit fasta på betydelsen av att förstå de enskilda valen och handlingarna, och det på ett synnerligen intressant sätt.

Meningen med idretten, en antologi sammanställd av Kari Steen-Johnsen och Iver B. Neumann (Unipub), försöker besvara titelns fråga på ett originellt och genialt sätt; här får elva välrenommerade norska idrottsforskare skriva var sitt kapitel om sin relation till sin idrott eller fysiska aktivitet. Bland de idrotter som behandlas finns bergsbestigning, fallskärmshoppning, utförsåkning, fotboll och fitness. Vi gav boken till Anders Östnäs, mångårig idrottare och idrottsforskare, som fann den mycket stimulerande, inte minst Gunnar Breiviks kapitel om fallskärmshoppning. Vi instämmer med vår recensent i kravet på en liknande utgåva i Sverige, och varför inte i Danmark?

Norska idrottsforskare om relationen till deras idrott

Anders Östnäs

Nordic Evaluation Group, NORDEG

Kari Steen-Johnsen & Iver B. Neumann
(red)

Meningen med idretten

303 sidor, hft., ill.

Oslo: Unipub 2009

ISBN 978-82-7477-448-3

Inledning

Många icke-idrottare ställer ofta frågan: vad är egentligen meningen med ditt idrottande? Är det inte slöseri med tid i stället för att göra något nyttigt? En svensk "klassiker" kring fotbollen är följande: varför slåss 22 fotbollsspelare om en boll, varför inte ge dem var sin boll?

Inom en normalpopulation kan man gradera människor utifrån ett idrottskontinuum med polerna från "fanatisk idrottsnörd" till "totalt ointresserad". Sen finns det däremellan olika schatteringar på skalan, till exempel de som ser idrott på TV när det är stora mästerskap som OS och nyss genomspelade VM i fotboll och motionerar till husbehov. Ett exempel på "den fanatiska idrottsnörden" är den som under OS tar semester och flyttar ner i TV-rummet och ser allt, alltså allt, inklusive intar måltider i sällskap med OS-arenans aktiva. Här handlar det således om den passiva idrottsnörden. En annan dimension av idrottsnörden är den fanatiska utövaren, där ibland inte "vanligt" utövande är tillräckligt. Här är det extremutövande som gäller. Ofta består det aktiva utövandet av fysisk aktivitet i form av löpning – extremlöpning. Några exempel: löpning över den amerikanska kontinenten (något som den före detta DN-journalisten Björn Sunesson gjort två gånger, senast i år, 2010), maraton uppför i bergig terräng, eller lopp på 100 km eller mer. Även kombinerade former av fysisk ansträngning, som

Göran Kropps bedrift att cyklande ta sig ner till Himalaya och bestiga Mount Everest utan syrgas och – lite mer mänskligt – Triathlon/Ironman, det vill säga 3,8 km simning, 18 mil på cykel och ett avslutande maratonlopp kan räknas dit. Den enda Ironman i Sverige gick av stapeln i Kalmar i början av augusti med nära 1000 deltagare, vilket innebär att extremaktiviteter röner stort intresse i landet.

Ja, även vi ”normalidrottare”, det vill säga vi som är insocialiserade i olika fysiska aktiviteter sedan barnsben, där tävlingen åtminstone senare i livet spelar en underordnad roll, vi har många gånger funderat på meningen med idrotten. En basal fysiologisk grund är naturligtvis att den mänskliga kroppen ”kräver” fysisk aktivitet för dess eget välbefinnande. Symptomatiskt är ju också att läkarvetenskapen – väl sent omsider enligt mitt förmenande – numera kan ordinera FAR (fysisk aktivitet på recept) till en del av sina patienter. Meningen med idrotten blir vid sidan av nyttoaspekten en mer existentiell fråga, en upplevelsefråga.

Formen

Den här välskrivna och intressanta boken *Meningen med idretten* handlar om några norska forskares upplevelser av skilda idrotter. Boken/antologin hålls förtjänstfullt samman av Kari Steen-Johnsen (forskare vid Institutet för Samhällsforskning och förste amanuens vid Norges Idrottshögskola i Oslo) och Iver B. Neumann (forskningschef vid Utrikespolitiska Institutet och professor i Rysslandsstudier vid Universitetet i Oslo). Totalt

innefattar boken 13 kapitel inklusive förord, med elva skrivande författare/forskare, där var och en skriver om sin favoritidrott. Det innebär att vi som läsare får stifta bekantskap med följande elva idrotter eller fysiska aktiviteter: baseboll (Marius Wulfsberg), fotboll (Lars Tore Ronglan), kampsport (Gunn Engelsrud), hundkapplöpning (Iver B. Neumann), fallskärmshoppning (Gunnar Breivik), klättring (Jens E. Birch), alpint (Sigmund Loland), segling (Lars Klemsdal), fitness (Kari Steen-Johnsen), backhoppning (Oskar Solenes), löpning (Andreas Hompland). För den svenska idrottsforskarpubliken är nog Gunnar Breivik (professor vid ”samhällsfag” och tidigare rektor för Norges Idrettshøgskole, NIH) och Sigmund Loland (professor och nuvarande rektor för NIH) de mest välkända.

” En av Elias utgångspunkter är att idrotten kan avleda och kanalisera konflikter mellan nationer och grupper. Idrotten ses här som ett civilisationsprojekt.

Meningen med idrotten

Det inledande kapitlet med just denna titel är författad av redaktörerna Steen-Johnsen och Neumann. Här görs en uppdelningen av ”meningen” i den individuella, den kollektiva och den samhälleliga. Den individuella meningen innebär att det är den enskilde själv som avgör ”sin” mening med det egna idrottsutövandet. Den kollektiva meningen sätter in idrotten i ett grupperspektiv, där Norbert Elias kan tjäna som exempel. En av Elias utgångspunkter är att idrotten kan avleda och kanalisera konflikter mellan nationer och grupper. Idrotten ses här som ett civilisationsprojekt. Den samhälleliga meningen kan exemplifieras genom tanken att idrotten skapar hierarkier både inom och mellan olika idrottsgrenar. Här kan sociologen Bourdieu och dennes tankar kring idrotten som social markör komma in. Olika idrotter förknippas också med skilda sociala skikt i samhället. Sociologen Bo Schelin tog upp just detta tema i sin avhandling från mitten av 1980-talet som behandlade olika idrottspreferenser. Han fann inte oväntat att golf, tennis och segling hade sina utövare främst i de övre sociala skikten i samhället, medan idrotter som brottning och boxning hämtade sina utövare från arbetarklassen och inte minst från invandrargrupper.

Breivik har i en studie från 1998 talat om idrottens yttre (extrinsic) och inre värden (intrinsic) eller med andra termer idrottens instrumentella respektive autoteliska värden. De förra kan ses som idrottens målvärden och de senare som egenvärden. Det här resonemanget kan föras tillbaka till den tyske sociologen Max Webers handlingstypologi, där han särskiljer mellan irrationella och rationella värden. De förra utgörs av handlingar byggda på emotioner eller traditioner, medan de rationella handlingarna baseras på handlingarnas egenvärden och målvärden. Egenvärdena kan i sin tur utifrån det idrottsliga perspektivet delas upp i ”flytet”, ”det sociala värdet”, ”det kulturella värdet” och ”inlärningsvärdet”. Idrottens målvärden kan uppdelas utifrån allmänna framgångsaspekter (”att bli bäst”) och ekonomiska aspekter (val av idrott på grund av möjlig ekonomisk återbäring). Pedagogen och idrottsprofessorn Lars Magnus Engström har tagit fasta på detta i en del skrifter från 1980-talet – bland annat boken ”Idrotten som social markör”. Kontentan av detta resonemang är att idrottens mening på olika sätt är förbunden med idrottens värdeskala.

Breivik gör i boken ”Sport in High Modernity” (1998) en uppdelning av hur olika idrotter förhåller sig till individens existentiella relationer till natur, samhälle, andra och sig själv. Detta ger en fyrfältstabell med x-axeln ”jag”(–) och ”du” (+) samt y-axeln ”samhälle”(+) och ”natur”(–). Som exempel: inom ++ ryms idrotter som fotboll och boxning, inom +- ryms fäktning och kajak, inom –+ maraton och rugby samt slutligen -- gymnastik och klättring. Denna uppdelning utgör till viss del också grunden för de olika kapitlen i boken.

Gunnar Breivik: Mellan varat och intet

Det skulle föra för långt att i denna recension reflektera kring samtliga kapitel i boken. Jag nöjer mej med det som främst fångade mitt intresse – Gunnar Breiviks kapitel ”Mellan varat och intet. Att hoppa fallskärm med Heidegger”. Jag har läst en del av Breiviks skrivande och fascinerats av hans filosofiska resonemang kring olika aspekter av idrotten. Blotta titeln är fascinerande i sig. Jag har också tidigare tagit del av Heidegger filosofiska resonemang, så det är inte konstigt att jag blev intresserad av kopplingen mellan dessa två filosofer/forskare relaterat till idrotten. Det ska också sägas om en parentes att Breivik på 1990-talet deltog som föreläsare i en av SVEBIs forskningskonferenser.

Breiviks kapitel handlar alltså om att hoppa fallskärm. Han genomförde sitt första fallskärms hopp när han var 45 år (idag 67 år) och beskriver på ett ingående sätt fallskärms hoppets processen – från det första hoppet till kommande mer rutinartade hopp. Det första hoppet bär naturligt nog osäkerhetens prägel, medan det andra hoppet genom ett ökat ”fritt fall” på 45 sekunder skapar mer rädsla och allvar. Så småningom blir hoppandet mer av rutin, men samtidigt finns faromoment – främst att fallskärmen löser inte ut sig och reservskärmen krånglar. Hela tiden finns faran samtidigt som – i filosofisk mening – den genom närheten till döden kan betraktas som ”autentisk” .

Hur är då kopplingen till Heidegger? Breivik berättar som sitt möte med Heidegger i Freiburg 1971. Där framkom det att Heidegger, vilket nog få känner till, var en ivrig motionsidrottare – främst via långa vandringar och på vintern skidor. Det hände vid ett flertal tillfällen att han kom direkt till sina föreläsningar på universitetet iförd skidskor efter att ha skidat från sin hemby Todtnauberg. I sin ungdom hade han spelat fotboll och på äldre dagar följde han favoritlaget Bayern München och favoritspelaren Franz Beckenbauer på TV.

Hur är då relationen till fallskärms hoppning? Heidegger menar bland annat i sin mest kända text *Sein und Zeit* (Varat och tiden) att människan har en tendens att mista sitt själv och ingå allians med världen, så att hon mister det äkta eller autentiska livet. Det finns en risk att vi människor anpassar oss efter andra och därför i viss mening blir mindre autentiska. Vi lever i stor utsträckning oäkta liv. Detsamma menar Breivik kan sägas om fallskärms hoppning. I början upplevs hoppningen som äkta, man är osäker samtidigt som den naturliga fruktan finns där. Ju mer man kommer in i hoppandet desto mer van blir man och dessutom mer styrd av andra, av regler, av kollektiv hoppning etc. Hoppningen blir mer oäkta, mindre ursprunglig. Här kan man naturligtvis framföra ett flertal invändningar och Breivik gör det också, till exempel att även i ”rutinhoppningar” finns faromoment. Sen kan man fråga sig varför människor utövar olika former av risksporter som fallskärms hoppning, bergsklättring, Formel 1 etc. Innebär det att de blir mer autentiska genom att det ultimata – döden – lurar runt knuten? Det är rimligen en förenkling, men rimligen ligger det något i resonemanget. Hur som helst – ett mycket intresseväckande resonemang om idrott med filosofiska förtecken!

Avslutande reflektion

Mitt framhållande av Breiviks kapitel innebär inte alls att övriga kapitel och upplevelserna av de andra idrotterna eller fysiska aktiviteterna är ointressanta. Tvärtom! De är samtliga välskrivna och intresseväckande var och en på sitt sätt. De speglar också den spännvidd som idrotten i vid mening har. De olika författarna ger på ett intresseväckande sätt sina personliga upplevelser av favoritidrotterna både färg, must och mening. Det är en synnerligen stimulerande bok, som jag livligt kan rekommendera till alla som på något sätt är intresserade av idrott i en djupare mening. Och initiativet manar till efterföljd, eftersom detta koncept nästan helt saknas i Sverige. Läs den – och reflektera själv!

© Anders Östnäs 2010.

Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

Kjøp boken fra Capris.no

Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

Buy this book from Amazon.co.uk

Buy this book from Amazon.com